

Europeana - statut domeny publicznej

Europeana, europejska biblioteka, muzeum i archiwum cyfrowe jest własnością publiczną i musi reprezentować interesy publiczne.

Domena publiczna zawiera materiały, z których społeczeństwo może czerpać wiedzę oraz przeglądać informacje w zakresie dzieł sztuki.

Posiadanie zdrowej i dobrze funkcjonującej domeny publicznej, jest niezbędne dla rozwoju socjalnego i ekonomicznego społeczeństwa.

Digitalizacja domeny publicznej nie oznacza tworzenia praw autorskich: prace, które w wersji analogowej znajdują się w domenie publicznej, nadal do niej należą po stworzeniu ich wersji cyfrowej.

Właściwe zasady funkcjonowania domeny publicznej

Muzea, biblioteki i wszelkiego rodzaju archiwa, przechowują nasze kulturowe i naukowe dziedzictwo. Takie organizacje pamięci otrzymały rolę strażników wspólnej wiedzy społecznej. Działając w imieniu obywateli odgrywają podstawową rolę w utrzymaniu domeny publicznej i muszą przestrzegać kilku ogólnych zasad. Zasady te są niezbędne do zabezpieczenia funkcji domeny publicznej oraz zapewnienia ciągłości jej działania w środowisku technologicznym sieciowego społeczeństwa informatycznego. Intencją tych zasad nie jest uniemożliwienie organizacjom komercyjnej eksploatacji prac z kolekcji domeny publicznej. Zamiast tego mają one zapewnić minimalne standardy funkcjonowania domeny publicznej w środowisku cyfrowym.

1. **Ochrona praw autorskich jest czasowa.** Prawa autorskie zapewniają twórcom ograniczony czasowo monopol na sprawowanie kontroli nad swoimi pracami. Po upływie tego okresu prace te automatycznie przechodzą do domeny publicznej. Pełna wiedza, w stosunku do której czas obowiązywania praw autorskich upłynął, znajduje się w domenie publicznej. Prawa autorskie oferują odpowiednie i ograniczone czasowo wyjątki od takiego statusu.
2. **To, co znajduje się w domenie publicznej, musi w niej pozostać.** Nie można ponownie ustanowić praw wyłączności na prace znajdujące się w domenie publicznej lub w jakikolwiek sposób, za pomocą środków technicznych lub umownych ograniczyć dostęp do reprodukcji cyfrowych takich prac. Prace, które w wersji analogowej znajdują się w domenie publicznej, nadal do niej należą po stworzeniu ich wersji cyfrowej.
3. **Prawny użytkownik kopii cyfrowej pracy znajdującej się w domenie publicznej powinien mieć możliwość swobodnego jej (cyklicznego) użytkowania, wykonania kopii i modyfikacji.** Status dzieła w domenie publicznej gwarantuje, że dzieło to można (ponownie) użyć, wykonać kopię lub zmodyfikować. Prawa tego nie można ograniczyć za pomocą środków technicznych lub umownych. W chwili, gdy dzieło znajdzie się w domenie publicznej, nie ma podstaw prawnych do wprowadzania ograniczeń użytkowania tego dzieła.

Wytyczne do zabezpieczenia funkcji domeny publicznej

Istnieje liczba istotnych dla funkcjonowania domeny publicznej rozwiązań. W ciągu ostatnich lat zauważyliśmy rozszerzenie zasięgu praw autorskich, zarówno w czasie, jak i w przedmiocie, którego prawa te dotyczą. Jest to krzywdzące dla domeny publicznej i możliwości obywateli oraz organizacji pamięci do interakcji z istotną częścią wspólnej kultury i wiedzy. W odpowiedzi na taki trend, przyjęliśmy następujące wytyczne.

1. **Każda zmiana zasięgu ochrony praw autorskich, musi wziąć pod uwagę efekty dla domeny publicznej.** Zmiany zasięgu praw autorskich nie mogą działać wstecz. Aby sprostać interesom posiadaczy praw autorskich, w 20 wieku kosztem domeny publicznej rozszerzono ich zakres. W rezultacie znaczna część wspólnej kultury i wiedzy, została ograniczona przez prawa autorskie i środki techniczne. Musimy upewnić się, że w przyszłości tendencja ta nie będzie się pogłębiać.
2. **Żadne inne prawa intelektualne nie powinny być wykorzystywane do zastąpienia wyłączności materiałów objętych prawami domeny publicznej.** Domena publiczna jest integralnym elementem wewnętrznej równowagi systemu praw autorskich. Wewnętrzna równowaga nie może być manipulowana za pomocą prób przywrócenia lub uzyskania wyłącznej kontroli poprzez rozwiązania, poszerzające zakres praw autorskich. Żadne prawne środki technologiczne nie powinny ograniczać wartości dzieł w domenie publicznej. Prawa własności przemysłowej, w tym znaki handlowe, nie powinny być używane do ograniczania ponownego użytkowania dzieł z domeny publicznej.

Tło

Domena publiczna jest wspólnym bogactwem, które podkreśla i spaja nowoczesne społeczeństwo. Ponieważ informacje znajdują się tam w postaci cyfrowej, w celu ograniczenia dostępu do domeny publicznej często używa się umów prawnych. To jest zupełne przeciwieństwo celów powołania Europeany. Naszym podstawowym celem jest uczynienie europejskiej domeny publicznej, swobodnie dostępną dla obywateli cyfrowym dziedzictwem kulturalnym i naukowym, mającym na celu stymulowanie kreatywnych przedsięwzięć i innowacji. Tym zajmuje się Komisja Europejska, założyciel Europeany oraz Europeana Foundation, która odpowiada za obsługę serwisu.

W skład Europeana Foundation wchodzi międzynarodowe stowarzyszenia, reprezentujące muzea, archiwa, kolekcje audiowizualne i biblioteki, czyli organizacje pamięci i dostawcy materiałów do Europeany. W interesie fundacji jest, aby jasno określić możliwości użytkowania, a także znaczenie domeny publicznej. Europeana jest własnością publiczną i reprezentuje interesy publiczne.

Niniejszy statut nie jest umową, jest raczej deklaracją. Nie zobowiązuje on dostawców materiałów do zajmowania jakiegokolwiek stanowiska. Europeana Foundation wydaje niniejszy statut w celu podjęcia debaty wśród europejskich organizacji pamięci, osób odpowiedzialnych za tworzenie przepisów oraz fundatorów, na temat warunków, na jakich udostępniana jest cyfrowa zawartość domeny publicznej.

W zakresie dostępu do danych i warunków ponownego użycia, Europeana przestrzega polityki swoich dostawców. Każdy dostawca jest prawnie odpowiedzialny za podejmowanie decyzji dotyczących warunków udostępniania zawartości i praw do tej zawartości. W konsekwencji istnieje wiele różnych możliwości dla instytucji udostępniających dane w zakresie domeny publicznej dla Europeany.

Statut domeny publicznej może promować efektywniejszą spójność, co z kolei wpłynie na użytkownika końcowego. Użytkownicy narzekali na szeroki wachlarz zniechęcających praktyk, a w szczególności wprowadzanie opłat przez niektórych dostawców za pobieranie, a nawet za dostęp do zdigitalizowanych danych, powstałych z ich analogowych odpowiedników, znajdujących się w domenie publicznej. Stawiali barierę dla obywateli, którzy próbowali uzyskać legalny dostęp do dziedzictwa znajdującego się w domenie publicznej.

Czym jest domena publiczna?

Domena publiczna obejmuje całą wiedzę i informacje –w tym książki, obrazy i utwory audiowizualne, które nie są zabezpieczone prawami autorskimi i mogą być używane bez ograniczeń. W niektórych krajach europejskich mogą one podlegać dożywotnim, osobistym prawom autorskim. Domena publiczna wprowadza historycznie rozwiniętą równowagę pomiędzy prawami twórców, zabezpieczoną prawami autorskimi, a także dzieła w charakterze pamięci kulturalnej i bazy wiedzy naszego społeczeństwa. Domena publiczna obejmuje dwie kategorie materiałów:

1. **Dzieła w stosunku do których wygasły prawa autorskie.** W Europie prawa autorskie wygasają po 70 latach od daty śmierci najdłużej żyjącego z twórców. Jeżeli prawa autorskie należą do przedsiębiorstwa, wygasają po upływie 70 lat od chwili publikacji dzieła. Kiedy termin ochrony czasowej dobiegnie końca, wszelkie ograniczenia prawne przestają obowiązywać. Oznacza to, że praktycznie każde dzieło opublikowane, namalowane lub transmitowane gdziekolwiek na świecie przed wiekiem 20, nie posiada praw autorskich i znajduje się w domenie publicznej.
2. **Podstawowe informacje o pracach nieobjętych prawami autorskimi.** Prace nie są objęte prawami autorskimi, jeżeli nie są oryginałami. Idee i fakty nie są objęte prawami autorskimi, ale za to już ich wyrażenie tak. Prawo, a także decyzje prawne i administracyjne nie są objęte prawami autorskimi. Podstawowe informacje są uważane za zbyt ważne dla funkcjonowania społeczeństwa, aby w jakikolwiek sposób ograniczać je prawnie, nawet na określony czas.

Ważne jest, żeby pamiętać, że oprócz domeny publicznej w opisanym powyżej znaczeniu, istnieje pewna liczba zastrzeżeń i wyłączeń, które ograniczają prawne obostrzenia i zapewniają wystarczający dostęp do wspólnej wiedzy i kultury. Zastrzeżenia te zapewniają, że prawa autorskie gwarantowane twórcom nie są sprzeczne z odpowiednimi potrzebami społeczeństwa. Zapewniają one dostęp do informacji i umożliwiają funkcjonowanie niezbędnym instytucjom społecznym, ale też dają możliwość udziału jednostkom ze specjalnymi potrzebami.

Dlaczego domena publiczna jest tak ważna?

Domena publiczna jest surowcem, z którego tworzymy nową wiedzę i dzieła sztuki. Posiadanie zdrowej i dobrze funkcjonującej domeny publicznej, jest niezbędne dla rozwoju socjalnego i ekonomicznego naszego społeczeństwa.

Wiele wiedzy światowej- Encyklopedie Diderota, obrazy Leonarda, Prawo ciężenia Newtona, znajdują się w domenie publicznej. Społeczeństwo w sposób ciągły (wielokrotnie) używa, reinterpretuje i reprodukuje materiały z domeny publicznej, w ten sposób rozwijając nowe myśli i tworząc nowe prace. Nowe teorie, wynalazki, dzieła kulturalne i tym podobne powstały dzięki wiedzy i kreatywności z ubiegłych wieków.

Domena publiczna w erze cyfrowej

Internet umożliwia dostęp do cyfrowej części tej wiedzy, na wcześniej niespotykaną skalę. To on jest napędem projektów wielkiej digitalizacji, które fundamentalnie zmieniają rolę kulturalnych instytucji dziedzictwa. Dygitalizowanie kolekcji analogowych daje nowe możliwości w zakresie współdzielenia i kreatywnego ponownego użycia, motywując ludzi do eksploracji i wyrażania odpowiedzi na nasze wspólne dziedzictwo w sposób, jakiego nie przewiduje jeszcze nasze prawo. Era cyfrowa dokonała przesunięcia praw autorskich do centrum zainteresowania posiadaczy naszego kulturalnego i naukowego dziedzictwa. Organizacje pamięci od wieków miały publiczny obowiązek pilnowania dziedzictwa w imieniu społeczeństwa i udostępniania go publicznie. Obydwie te funkcje odbywały się najczęściej na koszt obywateli (płatników podatków).

Działające non profit organizacje pamięci, którym powierzono zadanie konserwacji wspólnej wiedzy i kultury, odgrywają specjalną rolę w efektywnym katalogowaniu i zabezpieczaniu zebranych w domenie publicznej prac. Jako część tego zadania, muszą zapewnić, że prace znajdujące się w domenie publicznej będą ogólnodostępne dla całego społeczeństwa. Dla organizacji pamięci ważne jest, żeby zrozumieć, że jako strażnicy naszej wspólnej kultury i wiedzy, odgrywają centralną rolę przy wzmaganiu kreatywności obywateli i zapewnianiu surowców dla nowoczesnej kultury, nauki, innowacji i wzrostu gospodarczego.

Z drugiej strony przeniesienie danych analogowych, pilnowanych przez instytucje, do dostawców formy cyfrowej, jest dla tych ostatnich ogromnym wyzwaniem. Tworzenie i zarządzanie cyfrowymi kolekcjami jest drogie. Sektor dziedzictwa kulturowego może nie mieć środków na taki cel. Sponsorzy z rządu mogą zachęcać organizacje do generowania przychodu, za pomocą form licencji dla użytkowników komercyjnych.

Spółki z kapitałem publiczno-prywatnym stały się jedną z opcji fundowania zadań digitalizacji na dużą skalę. Komercyjni kolekcjonerzy płacą za digitalizację w zamian za uprzywilejowany dostęp do kolekcji cyfrowych. Czynności te są powodem prób przejęcia maksymalnej władzy nad reprodukcjami cyfrowymi dzieł znajdujących się w domenie publicznej. Organizacje żądają wyłącznych praw do cyfrowych wersji prac z domeny publicznej, wchodząc w relacje z partnerami komercyjnymi. Takie postępowanie utrudnia swobodny dostęp do większości dzieł.

Ponieważ takie działania ograniczają dostęp do dzieł cyfrowych i uniemożliwiają ich swobodne oglądanie przez nauczycieli, innowatorów i obywateli, poprzez takie działania organizacje pamięci działają sprzecznie z misją i psują relacje ze swoimi użytkownikami. Prace, które znajdują się w domenie publicznej w formie analogowej, muszą pozostać swobodnie dostępne, a digitalizacja takich prac zamiast do nowych restrykcji, musi prowadzić do zwiększonego dostępu publicznego. W celu utrzymania właściwego dla ery cyfrowej poziomu, organizacje dziedzictwa kulturalnego i naukowego muszą dążyć do zwiększenia dostępu do wspólnej wiedzy i kultury, poprzez odgrywanie roli podstawowych punktów dostępu do posiadanych w ich kolekcjach dzieł. Dodatkowe usługi mogą być rozwinięte w zakresie zawartości bez potrzeby żądania wyłącznych praw do dzieł znajdujących się w domenie publicznej w formie analogowej.

W końcu na poziomie politycznym, w interesie społeczeństwa jest, aby wiedza i informacje z domeny publicznej zostały zdigitalizowane. Po procesie digitalizacji, materiały powinny być swobodnie dostępne dla innowacyjnych przedsiębiorstw, wynalazców i firm technologicznych, jako podstawa do tworzenia pomysłów i wprowadzania nowoczesnych rozwiązań.

Celem niniejszych zasad jest danie jasnego sygnału podmiotom dostarczającym materiały, politykom i społeczeństwu, że Europeana i Europeana Foundation pragną umocnić koncepcję domeny publicznej i świata cyfrowego. Aby to osiągnąć, potrzebujemy pełnego zrozumienia i otwarcia na nowoczesność dla idei tego niezbadanego źródła.

Odpowiedzi na statut domeny publicznej Europeana prosimy przysyłać na adres info@europeana.eu

grafika: Butterflies/Frogs, Kickvorschen, Maria Sibylla Merian, 1719, Memory of the Netherlands; Comentaros al Apocalipsis, Beato de Liébana, 1047, National Library of Spain; Epitoma Rerum Hungaricarum, Petrus Ransanus, 1490-92, National Széchényi Library; Charles Darwin, Karl Klietsch, Austrian National Library; Abrus en Sloanea, Henriëtte Schilthuis, Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd, 1885, Memory of the Netherlands; Abel Tasman's Travel Journal, 1642, Nationaal Archief, The Netherlands